

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี*

EFFECTIVENESS OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS (VHV)
IN MUANG DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

วัชร วัฒนาสุทธิวงศ์, รัฐพล เย็นใจมา, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

Vatcharee Wattanasuthiwong, Rattaphon Yenjaima, Phongphat Chittanurak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: vw.chompoo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของ (อสม.) และสังคหวัตถุธรรม 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 348 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ยและร้อยละ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของ อสม. และสังคหวัตถุธรรม 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง 3) แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. พบว่า หลักการปฏิบัติงานของ อสม. ทั้ง 6 ประการ ควรอบรมพัฒนาความรู้สุขภาพพื้นฐาน ประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. นำความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ สื่อสารสู่ประชาชน

คำสำคัญ: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน; ประสิทธิภาพ; หลักพุทธธรรม

* Received September 8, 2021; Revised September 15, 2021; Accepted September 22, 2021

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the level of duty performance effectiveness of village health volunteers (VHV) 2. To study the relationships between duty performance principles and Sangahavatu-dhamma and duty performance effectiveness of village health volunteers and 3. To propose guidelines for development of duty performance effectiveness of village health volunteers at Muang District, Kanchanaburi Province. Data were collected with questionnaires from 348 samples who were village health volunteers and analyzed by means and percentages. and analysis of relationship. The qualitative data were analyzed by content descriptive analysis

Findings were as follows: 1. Effectiveness level of duty performance of village health volunteers, by overall, were at high level 2. Relationship between duty performance principles of village health Volunteers (VHV), Sangahavattu 4 and duty performance effectiveness of village health volunteers (VHV), by overall, had positive relationship at high level, 3. Guidelines for development of duty performance effectiveness of village health volunteers (VHV) in 6 aspects, namely self-development, seeking the basic health knowledge, training, including performance principles, Sanghavattu 4 integration to enhance the village health volunteers' efficiency and to bring self-help-health-care knowledge to the people.

Keywords: Village health volunteers; Effectiveness; Buddhism.

บทนำ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและสุขภาพชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐและคนในชุมชน เป็นงานจิตอาสา อัตลักษณ์สำคัญของคนไทยที่ยากจะหาชนชาติใดในโลกเทียบได้ คือ ความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คำว่า “จิตอาสา” ทำให้เกิดอาสาสมัครในหลายๆ สาขาหน่วยงานภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นความสำคัญของคำว่า “จิตอาสา” ของคนไทยในระดับชุมชน ฉะนั้น ในปี พ.ศ. 2520 กระทรวงสาธารณสุขจึงได้เริ่มโครงการ “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” (อสม.) จนบัดนี้นับเป็นเวลาสี่สิบกว่าปี มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั่วประเทศประมาณ 1,050,000 คน ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 77 จังหวัด (ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน, 2563)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการช่วยภาครัฐดูแลประชาชนในชุมชนเรื่องสุขภาพและการป้องกันโรค โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ต้นปี 2563 ซึ่งเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด-19 ทั่วโลก บทบาทหน้าที่ของ อสม. ในการเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง โควิด-19 ได้ผลดีจนเป็นที่ยกย่องขององค์การอนามัยโลก (WHO) แต่เนื่องจาก อสม. เป็นหน่วยงานจิตอาสา ขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการทำงาน ขาดการได้รับการอบรมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึง อสม. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาเรื่องสุขภาพและการใช้สื่อโซเชียล (ศิริโรฒ จิตนิยม, 2564)

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีหลักปฏิบัติงาน 6 ด้าน คือ 1. ด้านการป้องกันโรค 2. ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น 3. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ 4. ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ 5. ด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง 6. ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่จริง (ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข, 2557)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยใช้ทฤษฎีประสิทธิผลองค์การ ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้วัด 5 อย่างคือ 1.การผลิต 2. ประสิทธิภาพ 3. ความพึงพอใจ 4. การปรับเปลี่ยน 5. การพัฒนา (สมใจ ลักษณะ, 2552; จิรัตติกา สุธสิงห์, 2565; นัฐพล บุญสอน, 2565; พระณัฐพล สิริวัฒนโน, 2562; พระนุชิต นาคเสโน และพระครูปริยัติวรเมธี (ทิพย์มณี), 2565; พระประยุทธ อริยวิโส, 2562; พระสุมิตร สุจิตโต, 2563; สุจิตตรา สวาทยานนท์, 2565; สุรินทร์ นิยมางกูรและคณะ, 2564; อวยชัย ราชชัยกุล, 2565)) โดยบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 (ที. ปา. (ไทย) 11/140/167) 1) ทาน การให้ อสม. ควรมีการเอื้อเฟื้อ แสดงความมีน้ำใจ ให้คำแนะนำ ให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน 2) ปิยวาจา วาจาไพเราะอ่อนหวาน อสม.พูดให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ผู้ประสบปัญหาด้านสุขภาพ 3) อัตถจริยา การทำประโยชน์ งานของ อสม. ถือเป็นงานจิตอาสา บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ช่วยเหลือผู้อื่น 4) สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติงานด้วยการไม่ถือตน รู้จักร่วมสุขร่วมทุกข์กับคนอื่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี” โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และ วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) จากบุคลากรของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 2,638 คน คำนวณตามสูตรของ Taro Yamane จะได้กลุ่มตัวอย่างของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 348 คน

2. การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข กลุ่มผู้บริหาร อสม. กลุ่มผู้นำชุมชน นักวิชาการด้านพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ รวมผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกทุกกลุ่มจำนวน 10 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี นำแบบสอบถามจำนวน 348 ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างไปตาม 13 ตำบล ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์หลักพุทธธรรม และหลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

การปฏิบัติงานของ อสม. แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ ด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง ด้านปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่จริง หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา เกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การประกอบด้วย การผลิต ประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ การปรับเปลี่ยน การพัฒนา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ข้อ	การปฏิบัติงานของ อสม.	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การป้องกันโรค	3.82	0.926	มาก
2	การรักษาพยาบาลเบื้องต้น	3.63	0.923	มาก
3	การส่งเสริมสุขภาพ	3.59	0.961	มาก
4	การฟื้นฟูสุขภาพ	3.52	1.001	มาก
5	การเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง	3.91	0.842	มาก
6	ปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่จริง	2.74	1.176	ปานกลาง
ภาพรวม		3.53	0.971	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความเห็นต่อปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของ (อสม.) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.971

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลปัจจัยการใช้หลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4

ข้อ	ปัจจัยการใช้หลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ทาน (การให้)	3.67	0.808	มาก
2	ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน)	4.29	0.758	มากที่สุด
3	อิตถจริยา (การทำประโยชน์)	3.84	0.875	มาก
4	สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย)	4.07	0.825	มาก
ภาพรวม		3.97	0.816	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความเห็นต่อปัจจัยหลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.816

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของเกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การ การปฏิบัติงาน
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัด
กาญจนบุรี

ข้อ	เกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การผลิต	3.92	0.848	มาก
2	ประสิทธิภาพ	4.05	0.784	มาก
3	ความพึงพอใจ	3.97	0.796	มาก
4	การปรับเปลี่ยน	3.88	1.006	มาก
5	การพัฒนา	4.09	0.927	มาก
ภาพรวม		3.98	0.884	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความเห็นต่อเกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.884

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) และสังคหวัตถุธรรม 4 กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมุติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่าสหสัมพันธ์	ค่า P	ระดับความสัมพันธ์	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	หลักการปฏิบัติงาน	ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน	.687**	0.01	ค่อนข้างสูง	✓	
2	หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4	หลักพุทธธรรมปฏิบัติงาน	.818**	0.01	สูงมาก	✓	

จากตารางที่ 4 พบว่า หลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ใน อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างสูง ($r = .687^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐาน หลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอ.เมือง จ.กาญจนบุรี ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่ สูงมาก ($r = .818^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐาน

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการผลิต ต้องจัดให้มีการอบรมเป็นประจำ เพื่อให้ อสม. ทุกคนมีความรู้ทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านการฟื้นฟูสุขภาพและด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดร้ายแรง เพื่อให้ อสม. ทุกคนมีความรู้และทักษะ สร้างความมั่นใจในตัว อสม. ในการปฏิบัติงาน

2. ด้านประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนในการใช้บริการ อสม. นอกจากนี้ ควรนำทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น ทฤษฎีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ ทฤษฎีแรงจูงใจ เป็นต้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ด้านประสิทธิภาพ

3. ด้านความพึงพอใจ การทำงานขององค์การ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยการทำงานเชิงรุก ทำงานเป็นทีม เพิ่มการประชาสัมพันธ์ นอกจากนั้นภาครัฐ ต้องเพิ่มงบประมาณสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือและงบด้านอื่นๆ ที่จำเป็น

4. ด้านการปรับเปลี่ยน ควรปรับเปลี่ยนแก้ไขคุณสมบัติของผู้เป็น อสม. ปรับเปลี่ยนสวัสดิการเกณฑ์การรับสมัคร การเกษียณอายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น ควรมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางวิธีการขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

5. ด้านการพัฒนา การพัฒนาองค์กร อสม. ควรมีการพัฒนาให้ทันต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม พัฒนาบุคลากรผู้เป็น อสม. และพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้มีความก้าวหน้าทันสมัยรองรับการปฏิบัติงานได้ดี ในยุคดิจิทัลนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก

การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.971) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุธิสา กรายแก้ว, 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการส่งเสริมสุขภาพประชาชน ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้งด้านการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล อยู่ในระดับมากทุกด้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อบรมความรู้ด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนในการเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง ระดับศักยภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปนัดดา เขียวดี (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติมีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมไม่ให้เกิดโรคในพื้นที่ แสดงให้เห็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความเชี่ยวชาญในด้านการป้องกันโรคในชุมชนเป็นอย่างดี เช่น สามารถร่วมเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมไม่ให้เกิดโรคในพื้นที่ เช่น โรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรคไข้เลือดออก เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของ (อสม.) กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ใน อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยภาพรวม กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ใน อ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.687^{**}$) แต่ละด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ การเฝ้าระวังโรคระบาดติดต่อร้ายแรง โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.716^{**}$) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวิชัย ศิริวรรณชัย (2564) ได้ศึกษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของ อสม. ในการเฝ้าระวังและป้องกัน โรคโควิด 19 อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงาน อสม. ได้รับการสนับสนุนอย่างดีในด้านความรู้ วัสดุอุปกรณ์และคำปรึกษาในเรื่องที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากโรคโควิด 19 เป็นโรคอุบัติใหม่ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และโรงพยาบาล ที่เป็นพี่เลี้ยงของ อสม. มีการให้ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนแก่ อสม. ก่อนที่จะออกปฏิบัติงาน

หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวม กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r=.818^{**}$) โดยด้านปิยวาจา (หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4) โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = .679^{**}$) การปฏิบัติงานของ อสม. การใช้วาจาไพเราะ อ่อนหวาน พูดให้กำลังใจผู้ป่วย ผู้รับบริการ เป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (2555) ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานการชักจูงในทางที่ดีงาม ให้กำลังใจ

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อพิจารณาผลจากการวิจัยสามารถนำมาอภิปราย ทั้ง 5 ด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านการผลิต สิ่งสำคัญ คือ ต้องจัดให้มีการอบรมเป็นประจำ เพื่อให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทุกคนมีความรู้ทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างกระบวนการในการฝึกอบรม คือ การกำหนดแนวทางในการฝึกอบรมตามแผนที่ได้วางไว้ ตรวจสอบติดตามผลการฝึกอบรม การดำเนินการตามแผนที่วางไว้ (ชญาณุช สามัญ, 2561) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทุกคนมีความรู้และทักษะสร้างความมั่นใจในตนเอง ในการปฏิบัติงาน และเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนในการใช้บริการ

2. ด้านประสิทธิภาพ ควรนำทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ การเพิ่มประสิทธิภาพ มีความสำคัญต่อองค์การมาก เป็นการทำให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายองค์การ (Goals) และ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจและร่วมมือกันปฏิบัติงานให้ ได้ผลผลิตที่ต้องการ (พระครูสมุห์จิรัชชาติ พุทธภักขิโต, 2562) โดยการทำงานเชิงรุก ทำงานเป็นทีม นอกจากนั้นภาครัฐ ต้องเพิ่มสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และงบด้านอื่น ๆ

3. ด้านความพึงพอใจ สิ่งสำคัญต้องมีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการจาก อสม. ว่ามีความพึงพอใจเพียงใด และสำรวจความพึงพอใจของผู้เป็น อสม. ต่อผู้บริหารระดับสูงขององค์กร อสม. (ประไพ วงศ์สุทธี, 2542) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้บริหารควรส่งเสริมให้ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้รับสวัสดิการที่ดีและได้รับค่าตอบแทน

4. ด้านการปรับเปลี่ยน ควรปรับเปลี่ยนแก้ไขคุณสมบัติของผู้เป็น อสม. ควรกำหนดอายุ เกษียณ การพัฒนาศักยภาพ อสม. ให้เป็น อสม. 4.0 ให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการ สื่อสารและเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง (เพ็ญศรี โตเทศ, 2563) เป็นผู้นำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สุขภาพ และจัดการดูแลสุขภาพของตนเองและประชาชน รวมถึงรับข้อมูลข่าวสาร ได้อย่าง ถูกต้อง นำไปสู่ชุมชน พึ่งตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

5. ด้านการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาองค์กร เนื่องจากองค์กร อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันต่อความ ต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (วรรณพร บุญรัตน์, 2560) นอกจากพัฒนาองค์กรแล้ว สิ่งสำคัญยังต้องมีการพัฒนาบุคลากรผู้เป็น อสม. และพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้มีความก้าวหน้า ทันสมัยรองรับการปฏิบัติงานได้ดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำความรู้จากผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัด กาญจนบุรี สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ตามกระบวนการที่เรียกว่า VHV DIGITAL MODEL โดยคำ ว่า VHV มาจาก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในภาษาอังกฤษ คือ Village Health Volunteers อสม. อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงสาธารณสุข มีหน่วยงานที่ รับผิดชอบโดยตรง คือ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ จัดให้มีการรับสมัครผู้ที่ เป็น อสม. ฝึกอบรม ให้ความรู้ ตามหลักการปฏิบัติงานสุขภาพพื้นฐานทุกด้าน ควบคู่กับหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้ นำความรู้ไปแนะนำช่วยเหลือประชาชนในชุมชน ในด้านสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งถือว่า

อสม. เป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐ และประชาชนในชุมชน อสม. ผลสำเร็จในการปฏิบัติงานของ อสม. จึงถือได้ว่าเป็นผลงานของกระทรวงสาธารณสุข ส่วน Digital มาจากคำแนะนำของผู้ให้ ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งหมายถึง การนำดิจิทัลเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการพัฒนาการอบรมผู้เป็น อสม. แนะนำประชาชนให้มีความรู้เรื่องเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย เมื่อประชาชนมีความรู้เรื่องดิจิทัล สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงสาธารณสุขควรมีนโยบายเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้านความรู้ระดับการศึกษา สวัสดิการเกษียณอายุของผู้เป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยมีเงินตอบแทนน้ำใจ สำหรับผู้เกษียณหรือ ลาออกก่อนเกษียณตามจำนวนอายุงาน
2. ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรส่งเสริมให้มีนโยบายการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ เข้ากับหลักการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อนำมาอบรม ให้แก่ผู้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
3. การจัดกิจกรรมทุกครั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบล่วงหน้า การลงพื้นที่ควรเป็นทีม มีแพทย์ พยาบาล และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ประชาชนผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

- จิรัตติกาล สุขสิงห์. (2565). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงาน ของบุคลากรในองค์กร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 211-219.
- ชญาณุช สามัญ. (2561). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นัฐพล บุญสอน. (2565). ภาวนาธรรม: หลักธรรมสำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการ ปฏิบัติงาน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 220-231.
- ปนัดดา เขียวดี. (2556). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอดมัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (การค้นคว้าแบบอิสระตามหลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

- ประไพ วงศ์สุถฤทธิ์. (2542). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดอุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ บริหารสาธารณสุข). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระครูสมุห์จิระชาติ พุทธกรขิโต (โนรี). (2562). *ประสิทธิผลการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ. (2555). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐพล สิริวทมน. (2562). ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(1), 34-43.
- พระนุชิต นาคเสโน, พระครูปริยัติวรเมธี (ทิพย์มณี). (2565). การสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรตามหลักพุทธธรรม. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 5(1), 80-88.
- พระประยุทธ อริยวิโส. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(1), 44-53.
- พระสมิตร์ สัจจิตโต. (2563). คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 3(2), 1-10.
- เพ็ญศรี โตเทศ. (2563). การศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ อสม. 4.0 ภาคเหนือ. *วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 10(1), 34-35.
- ภาคขญา ภาวักคระรัต และคณะ. (2557). *ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก*.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระบบสารสนเทศงานสุขภาพภาคประชาชน. (2563). *รายงานอสม.อำเภอเมืองกาญจนบุรี*. สืบค้น 20 มกราคม 2564, จาก <http://www.thaiphc.net/new2020/content/1>
- วรรณพร บุญรัตน์. (2560). *แนวโน้มการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิชัย ศิริวรรณชัย. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของ อสม. ในการเฝ้าระวัง และป้องกัน โรคโควิด 19 อำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน. *วารสารมหาวิทยาลัยศรีธรรมราช เวชสาร*, 4(2), 70-71.
- ศิริโรจน์ จิตนิยม. (2564, 21 มกราคม). ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี [บทสัมภาษณ์].
- สมใจ ลักษณะ. (2552). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- สุจิตตรา สวาทยานนท์. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ พนักงาน ในธุรกิจหน้าร้านขายปลีกขนาดเล็ก. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 160-167.
- สุธิสา กรายแก้ว. (2563). บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อการ ส่งเสริมสุขภาพประชาชน ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มหาคุพานาครุทรรศน์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*, 7(12), 75.
- สุรินทร์ นิยมามกุลและคณะ. (2564). อิทธิพลของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานการเห็นคุณค่าใน ตนเองและหลักอิทธิบาทธรรมที่มีต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสายปฏิบัติการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 114-125.
- อวยชัย ราชชัยกุล. (2565). การประยุกต์ใช้พละ 4 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงาน ของ บุคลากร สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 246-254.

